

אוסטרליה, פליטים יהודים

רדיפות היהודים בגרמניה מ-1933 יצרו לא' בעיית פליטים, והיא הלכה והחמירה: עם כול החרפה ברדיפות הופעל לחץ על ממשלת א' לשנות את מדיניות ההגירה שלה, וב-1936-1939 הועלתה בהדרגה מכסת המהגרים.

בשנות ה-30 נחשבה א' ליעד מתאים לפליטים, בגלל אוכלוסייתה הדלילה, הריבוי הטבעי הנמוך בה ומסורתה הדמוקרטית. בלונדון ובא' ביקשו נציגים יהודים מממשלת א' לאפשר כניסת פליטים רבים יותר, אך עד 1936 נענו הבקשות בסירוב. הכניסה הותרה רק לזרים בעלי 500 לירות סטרלינג ויותר או לקרובי זרים שכבר התגוררו בא'.

בשנים 1936-1939, עם החרפת האנטישמיות הנאצית והשיפור האיטי בכלכלת א', חלה הגמשה הדרגתית במדיניות ההגירה. ב-1936 הקטינה הממשלה את סכום הכניסה ל-50 לירות סטרלינג בתנאי שארגון יהודי אחראי יערוב לנכנס, ובלי ערבים נדרשו 200 לירות סטרלינג, והיו מכסות לאישורי הכניסה. ב-1937 הוקמה, בהמרצת הממשלה, 'אגודת הסעד של יהודי א' (Australian –AJWS Jewish Welfare Society) בראשותו של סיר סמיואל כהן, לתיאום המאמצים והפעולות למען הפליטים היהודים. הארגון תפס את מקומה של קרן ההצלה של יהודי גרמניה, שנוסדה ב-1936 בניו סאות' וילז (New South Wales), כדי לגייס כספים לסיוע לפליטים יהודים מגרמניה. בועידת אוין ביוני 1938 הודיעה א' שלא תגדיל את מכסות ההגירה. בעקבות פרעות 'ליל הבדלח' בגרמניה בנובמבר 1938 שינתה הממשלה את החלטתה, וב-1 בדצמבר 1938 הכריז שר הפנים, ג'ון מקיואן, שא' תקלוט 15,000 פליטים בתוך שלוש שנים. ההכרזה לא היתה ליברלית כפי שנראתה לכאורה, מכיוון שהנציג העליון (השגריר) של א' בלונדון, ס' מ' ברוס, הציע לקלוט 30,000 פליטים. עם פרוץ המלחמה בספטמבר 1939 בא הקץ לזרם המהגרים; עד לאותו מועד הגיעו 7,200 פליטים, 5,080 מהם בשנת 1939.

בעקבות הלחצים כתוצאה מבואם של הפליטים, גדלה האגודה לסעד של יהודי א' מארגון קטן, שנוהל בעיקר בידי מתנדבים, לאגודה בקנה-מידה גדול, ובה 14 עובדים שכירים במשרה מלאה במשרדים באולם המכבים (Maccabean Hall) בסידני (Sydney). בסיוע כספי של 'התאגיד הכלכלי לפליטים' (Refugee Economic Corporation), שהקים בצ'לסי פארק שבבוקם הילז (Baulkham Hills) הנדיב האמריקני צ'רלז ליבמן, הוקם מוסד 'מפעלים הדדיים' (Mutual Enterprises) לסייע לפליטים להיקלט בעסקים, ומוסד 'חוות הדדיות' (Mutual Farms) לסייע ביישוב פליטים על הקרקע. חוות הכשרה נפתחה בסידני. המסגרות הללו פעלו במדינת ניו סאות' וילז. במדינת ויקטוריה פעלה אגודת הסעד בהנהגתו של אייזק הרברט בועז בשיתוף-פעולה עם אגודת העזרה היהודית של מלברן (Melbourne), שהעניקה למהגרים החדשים הלוואות בלי ריבית.

ב-30 ביוני 1933 נמנו בא' 23,553 יהודים, שהיו 0.36% מכלל התושבים. הקהילה היהודית נהנתה ממעמד כלכלי וחברתי גבוה. היהודים היו בעלי אופי 'אוסטרלי' מובהק ותגובתם לפליטים היתה

קרירה. לפליטים נאמר שלא לדבר גרמנית ברחוב או בחשמליות, ולא ללכת בקבוצות 'שבהן דיברו כולם בקול בשפה זרה' מכיוון ש'רווחת הקהילה היהודית הוותיקה והמבוססת בא' ורווחתו של כול מהגר, תלויות בהתנהגותך האישית'. הפליטים היהודים נתבקשו במידת האפשר שלא לבלוט ולהיטמע מהר בחברה האוסטרלית.

רוב האוסטרלים חייבו הגירה מבריטניה והתנגדו לכניסת זרים רבים אחרים. הפליטים נחשבו למחדירי אורח חיים זר, ולרוב לא יכלו האוסטרלים להבין את התנהגותם ולבושם השונים. אוסטרלים רבים האמינו כי יהודי אירופה שונים בענייני מוסר ואתיקה מהיהודים יוצאי אנגליה שאותם כיבדו. היה גם חשש מתחרות כלכלית ומערעור רמת המחיה, בעיקר בעת קשיי הכלכלה בשנות ה-30. הדברים הללו גרמו עוינות למהגרים, האשמתם בעיסוק שלא כחוק ובהתנהגות 'דוחה'. ההאשמות הללו שימשו להצדקת תחושות נגד מהגרים, אף שהמהגרים תרמו לפיתוח התעשייה בא' בהביאם כישורים חדשים, וכן תרמו לתרבות, בעיקר בתחום המוסיקה.

קבוצה קטנה של אוסטרלים הושפעה מרעיונות פשיסטיים, ובשנות ה-30 הוקמו כמה ארגונים ימניים. החשובים בהם היו ה'משמר החדש' (New Guard) בניו סאות' וילז, בהנהגתו של אריק קמבל ו'התנועה למען א' תחילה' (Australia First Movement). היא אימצה מדיניות גזענית נאצית ופירסמה חלקים נרחבים מנאומי היטלר בעיתונה 'פאבליסיסט' (Publicist). גם מפלגה נאצית גרמנית גדלה הודות לפעולותיו של הקונסול הכללי הגרמני, ד"ר רודולף אסמיס. נוסף על כך הייתה שורש תנועת 'האשראי החברתי' הקנדית (Social Credit), שדגלה בתיאוריות כלכליות של ס' ה' דגלס, קצין צבא בריטי לשעבר, שסבר שלעוני אחראי המונופול של הבנקים על האשראי. תנועת 'האשראי החברתי' היתה בעלת נימות אנטישמיות: רעיונותיה הופצו בפרסום שיצא לאור בוויקטוריה, 'ניו טיימז' (New Times), בפעילותו של העיתונאי אריק באטלר.

מיד עם פרוץ מלחמת-העולם השנייה הצטרפה א' לבעלות-הברית ושלחה כוחות צבא לצרפת ולמזרח התיכון, ואחר-כך למלחמה ביפנים. כוחותיה השתתפו בקרבות באיטליה (1943) ובנורמנדי (1944). חברים ב'תנועה למען א' תחילה' נאסרו.

בעקבות הכרזתו של שר החוץ הבריטי אנתוני אידן ב 17 בדצמבר 1942 כי ידוע לבעלות-הברית על טבח הנערך ביהודים בפולין, הוקמה בסידיני 'ועדת החירום היהודית המאוחדת' (United Jewish Emergency Committee) בידי ד"ר יונה מאחובר, מנהיג ציוני מרוסיה שהתיישב בלונדון ובעת המלחמה נתקע בא'. במלברון נוסדה 'קרן יהודית מאוחדת להצלה מעבר לים' (United Jewish Overseas Relief Fund - USORF) בראשותו של ליאו פינק, כדי לגייס כספים ולאסוף מצרכים לסיוע ליהודים הסובלים באירופה. הקהילה היהודית בארץ-ישראל הבריקה אז לממשלת א', הודיעה על טבח יהודי פולין וביקשה מהממשלה 'לפתוח את שערי המדינות החופשיות למחפשים מיקלט מהגיהינום עלי אדמות'. בנובמבר 1943 הוגשה לראש-הממשלה רון קרטין החלטה שבה תמכו הקהילות היהודיות בכול מדינות א' ושהתייחסה ל'מצב המסוכן' של יהדות אירופה. ההחלטה קראה לראש-הממשלה לתמוך בהגירת יהודים לא' ולארץ-ישראל ולהשתתף 'בכול מסגרת בין-לאומית למען

סיוע והצלה לניצולי זוועות הנאצים'. ואולם, רוב הבריות לא ידעו על מלוא היקפה של השואה או את הפרטים המדויקים של תוכניות ההשמדה עד אחרי המלחמה, וממשלת א' לא הגיבה בעת המלחמה בחיוב על העצומות הללו.

העדר הבנה למצוקת יהודי אירופה בא לידי ביטוי בכך שפליטים מגרמניה, מאוסטריה ואחר-כך מהונגריה, הוכרזו ל'זרים אויביים' ונדרשו להתייצב באופן קבוע במשטרה לקבל רשיון לנסוע אל מחוץ לתחום השיפוט המשטרתי שבו גרו, ולהפקיד את מקלטי הרדיו שלהם. תחילה אף נאסרו כמה זרים 'אויביים' בהי (Hay) שבניו סאות' וילז ואחר-כך בטאטורה (Tatura) שבויקטוריה, ולשם הגיעו עוד 2,400 אסירים שהבריטים שלחו לא' באוניה 'דונרה' (Dunera) בספטמבר 1940 וכמה אסירים מסינגפור וממקומות אחרים של המזרח הרחוק.

פרשת 'דונרה' היתה לשם דבר על רקע ההיסטוריה של הבריטים מיוחד סוכני נאצים בין הפליטים. 'דונרה' נשלחה לא' ועל סיפונה 2,542 נפש. בין הנשלחים היו גם 200 פשיסטים איטלקים ו- 251 שבויי מלחמה גרמנים, בעיקר מלחים. רובם המכריע של הנוסעים היה זרים שסווגו כפחות מסוכנים לביטחון. 'דונרה' נבנתה ל- 1,600 נוסעים, והצפיפות היתה יצרה תנאים קשים מנשוא, המזון לא היה ראוי לאכילה והצוות התייחס לנוסעים באכזריות ברברית. פליטים רבים הוכו ורכושם נשדד. ואולם, הפליטים אירגנו הרצאות, נוצרו קבוצות לימוד תורה, ואפילו חוקה חברה על סיפון האוניה. הפעילויות הללו נמשכו גם במחנות הי וטאטורה. החוקה לוטשה והוקמה מעין 'מכללה' ובה יכלו אסירי המחנה ללמוד מקצועות רבים. הוקמו תיאטרון ארעי, ישיבה, וקבוצות לימוד ציוניות. לקראת סוף המלחמה שבו רבים מאסירי 'דונרה' לבריטניה. קרוב ל- 1,000 מהם נשאו בא', ורובם התנדבו לשירות בכוחותיה, בפלוגות שגייסו בעיקר לעבודה שלא בעלת אופי צבאי.

מספר כול הפליטים היהודים שהגיעו לא' ב- 1933-1945 היה 8,200 בסופו של דבר הוגדר מעמדם מחדש כ'זרים ידידותיים'. בין 3,500 הפליטים הגברים, בני 18-45, התנדבו כמעט כולם ברגע שהותר להם להתגייס ו- 1,200 נתקבלו. השאר הועסקו בעיקר בענפי תעשייה שסווגו כחיוניים למאמץ המלחמה. פליטים יהודים תרמו גם למאמץ המלחמה המדעי.

עקב תחושת בדידותם בעת מעצרום והתפקחותם באשר להעדר התמיכה בהם מצד ההנהגה היהודית הממוסדת, הקימו הפליטים ארגונים נפרדים משלהם. במלבן הוקמה 'אגודה לפליטים יהודים' (Association of Jewish Refugees). בסידיני הוקמה האגודה לפליטים.

בשנות המלחמה נתנו הפליטים את הדחיפה ואת כוח האדם כדי להביא לידי שינויים ניכרים בניהול הקהילתי היהודי. השינויים הללו השפיעו על כול היבט יהודי בחיי היהודים בא', ובכללם צמיחת יהדות אורתודוקסית וליברלית. הקמת בית-הספר היהודי הראשון, גן-הילדים היהודי נורת' בונדי (North Bondi) ובית-ספר עממי בסידיני, הקמת בני-ברית והתפתחות של מבנה קהילתי דמוקרטי יותר, באמצעות 'ועד שליחי הקהילות' והקמת המועצה המנהלת של יהדות א' ב- 1944. בהשפעתם השתנה גם היחס לציונות, שלפני-כן היתה תנועה שולית בקהילה. אחרי המלחמה גברה הגירת יהודים, וב-

1954 הגיע מספר כול הפליטים היהודים שהגיעו לפני המלחמה ואחריה ושהתיישבו בא' ל- 25,500,
ומספר כלל היהודים הגיע ל- 48,436.